Catasetum: Lan Thiên Nga

Lan Thiên Nga là tên gọi của một vài nhóm lan mọc ở Nam Mỹ, dòng lan này có 4 loài gồm: Catasetum (Ctsm.), Cycnoches (Cyc.), Mormodes (Mor.), Chysis (Chy.).

Và có thể chia làm hai nhóm như sau:

1. **Nhóm thứ nhất:**

Gồm có ba loài rất giống nhau về thân và lá: Catasetum, Cycnoches, Mormodes.

Thân của ba loại nầy giống như củ cà rốt hoặc điếu xì gà. Thân dài từ 8”-12” (20-30 cm), đường kính từ 1”-2” (3-6 cm). Lá lan mỏng, mềm, chiều dài lá từ 8”-16” (20-40 cm) và rộng khoảng 4”-6” (10-15 cm).

2. **Nhóm thứ hai:**

Chysis - Thân của loại lan nầy dưới gốc nhỏ bằng ngón tay út phần phía trên thì to, nhìn giống như trái chuối. Thân dài từ 8”-12” (20-30 cm). Lá mỏng, mềm, dài từ 8”-12” (20-30 cm) và rồng từ 2.5”-4” (6-10 cm).

Hoa của tất cả các loài lan vừa nói trên khá khác nhau. Trong đó hoa của loài Catasetum đặc biệt và thú vị hơn hẳn so với những loài còn lại (Cycnoches, Mormode, Chysis) và các dòng lan khác (Dendrobium, Cattleya, Cymbidium…) vì có hoa đực và hoa cái riêng biệt.

Phát hoa mọc từ những đốt gần gốc cây (củ) trên cùng một phát hoa có khi toàn là hoa cái, khi thì toàn là hoa đực hoặc là hoa đực và hoa cái mọc xen kẽ với nhau. Hoa cái luôn luôn nở trước hoa đực. Hoa đực khi trưởng thành, chúng ta đưa một vật gì ngang qua dưới trục phấn của hoa, thì phần hoa sẽ bắn ra xa khoảng 2 thước.

Hoa nở vào mùa Hè đến mùa Đông, có mùi thơm, kích thước từ 1.2”-2” (3-6cm) và mỗi phát hoa thông thường từ 8 hoa đến 25 hoa trở lên. Cũng trong dòng Ctsm. có loại mỗi năm trổ hoa một lần và cũng có loại mỗi năm trổ hoa hai hoặc ba lần trong năm.

Cách Trồng:

Khi trồng Catasetum, Cycnoches và Mormodes chúng ta dùng dớn trắng mềm, quấn xung quanh dưới gốc cây (củ) mẹ, dầy khoảng 1 cm và cao khoảng 5 cm nên nhớ rằng **khi trồng thì cây (củ) mẹ không bao giờ ra rễ và chỉ ra rễ ở rễ cây con hoặc chồi mới mà thôi**. Như vậy khi trồng xong chúng ta nên dùng giây buộc vào giữ cây (củ) mẹ cho khỏi bị lung lay, để cây con và rễ phát triển không bị tổn thương khi gặp gió.

- **Thay Chậu**:

Những dòng lan kể trên có cách trồng giống nhau và thời gian thay chậu, tách chiết tốt nhất là cuối Đông hoặc đầu Xuân. Dùng tay bóp nhẹ xung quanh chậu cho tróc ra, sau đó gỡ bỏ những chất trồng cũ và cắt bỏ toàn bộ rễ. Chú ý: mọi thao tác trong lúc này phải cẩn thận, đồng thời xem những mắt ngủ của từng cây (củ), vì lúc này có những mắt ngủ đang phát triển. Nếu không cẩn thận sẽ làm hư mắt ngủ. Sau đó dùng Physan 20: pha 1 muỗng coffee/gallon hoặc theo liều lượng cho phép (ghi trên chai), xịt vào những cây (củ) vừa cắt xong hoặc bỏ cây vào ngâm khoảng 5 phút, vớt ra để trong mát, chờ khi khô ráo. Chúng ta sẽ cắt rời ra từng cây (củ) một hoặc từng cặp. (Lưu ý: Các Bác và ACE phải sử dụng dao, kéo thật sắc bén và khử trùng trước khi cắt). Những vết cắt sau khi cắt ra, chúng ta dùng nước sơn móng tay hoặc là vôi quét vào (mục đích làm tránh mất nước, thấm vào làm nhiễm vi khuẩn).

- **Chất Trồng:**

Lan thích hợp với mọi thứ chất trồng như: dớn cọng (Treefern fiber), dớn trắng mềm (Sphagnum moss), gỗ thông… Tốt nhất là vỏ cây hoặc mốp to ở bên dưới bên trên nhỏ hơn cỡ lóng tay và trên cùng là gỗ thông hoặc than nhỏ.

- **Ánh Sáng**:

Trong thời kỳ tách chiết và trồng lại từ 50% - 60% ánh sang và khi phát triển đến trưởng thành 60% - 70%.

- **Bón phân:**

Khoảng một tuần sau khi trồng pha 1 muỗng canh (tablespoon) B1 + 1 giọt SuperThirve + 1/4 muỗng cà phê (teaspoon 5 ml) 30-10-10 cho 1 gallon (4 lít) nước mỗi tuần.

Cho đến khi chồi non và rễ phát triển thì chuyển sang 1 muỗng canh B1 + 1 muỗng canh phân cá 5-1-1 và khoảng ¼ phân chậm tan Osmocos 14-14-14. Khi lá cây ngưng phát triển thì chuyển sang 06-30-30 với ¼ muỗng cà phê cho 1 gallon nước mỗi tuần và phun làm 2 lần.

Sau đó chuyển sang 20-20-20 với 1/4 muỗng cà phê cho 1 gallon nước mỗi tuần cho đến khi mầm hoa phát triển và lúc này không xử dụng phân bón nữa.

- **Nước:**

Dòng lan này mọc mạnh trong thời gian ngắn, vì vậy cần tưới nước nhiều khi cây con có lá và cao khoảng 10 cm trở lên. Một tuần 3 lần hoặc đến mùa hè mỗi ngày một lần và khi cây ngừng tăng trưởng thì giảm tưới 2 lần/tuần.

- **Độ Ẩm:**

Từ 70% - 80%.

- **Nhiệt Độ:**

Thấp nhất 55°F (12°C) đến cao nhất 90°F (39°C).

- **Phòng Bệnh:**

Cũng như các loại lan khác khi côn trùng hoặc nấm, vi khuẩn xuất hiện có thể 1 tháng rưỡi phun ngừa 1 lần xen kẽ.

- Thuốc trị nấm, vi khuẩn: PHYSAN 20
- Thuốc diệt côn trùng: Triazicide, Neem Oil…

Thời Kỳ Nghỉ Ngơi:

Sau khi hoa tàn và lá bắt đầu rụng thì cũng là dấu hiệu cây lan đi vào giai đoạn ngủ. Vào thời gian này tại VN cây tuy rụng lá nhưng mầm non vẫn phát triển. Thời gian này không bón phân, nhưng vẫn tưới nước mỗi tuần 2 lần. Nên tưới vào lúc 10 giờ - 11 giờ sáng tuyệt đối không tưới cây vào buổi chiều vì thời điểm này ở California đã lạnh. Nếu tưới, nước sẽ đọng lại trên bẹ lá, ban đêm nhiệt độ xuống thấp có thể làm đông đá và làm cho cây phỏng lạnh sẽ chết. Nếu có thể chúng ta nên đem cây vào trong nhà.

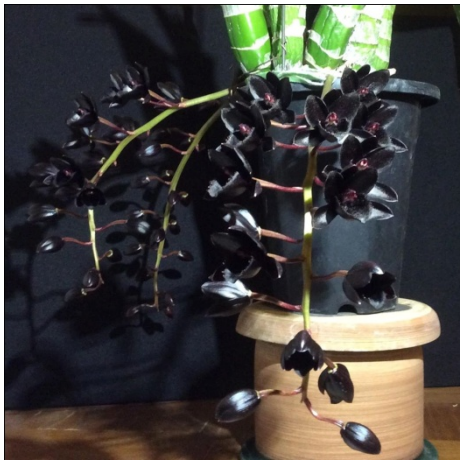

Fdk. After Dark 'SVO Black Pearl'

Ctsm. Bela Vista's Sangria x Ctsm. *pileatum*

Trên đây là những gì chúng tôi đã thu thập được trong 4 năm qua, nay xin chia sẻ cùng các Bác và ACE để cùng tham khảo.

Lê Kim Giang
Westminster